

Wyrok z dnia 28 maja 2008 r.

I PK 254/07

Wykluczenie członka ze spółdzielni z przyczyn uzasadniających rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika powoduje rozwiązanie spółdzielczej umowy o pracę z chwilą zawiadomienia go na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykluczeniu ze spółdzielni, a nie z upływem terminów wskazanych w art. 24 § 10 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.).

Przewodniczący SSN Jerzy Kwaśniewski, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 28 maja 2008 r. sprawy z powództwa Marka D. przeciwko Spółdzielni Pracy Produkcyjno-Handlowej „M.” w K. o wynagrodzenie za pracę, na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie z dnia 5 czerwca 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną i zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 900 zł (dziewięćset) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 28 lutego 2007 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Kętrzynie oddalił powództwo Marka D. przeciwko Spółdzielni Pracy Produkcyjno-Handlowej „M.” w K. o wynagrodzenie za pracę i zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 3 kwietnia 2000 r. powód zawarł z pozwaną umowę o pracę na czas nieokreślony, w wyniku której powód został zatrudniony na stanowisku prezesa zarządu. Uchwałą [...] rady nadzorczej pozwanej Spółdzielni z dnia 6 czerwca 2001 r. powód został przyjęty w poczet członków Spółdzielni z dniem 1 czerwca 2001 r. Uchwałą [...] z dnia 1 lutego 2006 r. rada nadzorcza odwołała

Marka D. ze stanowiska prezesa zarządu, zwalniając go przy tym z obowiązku świadczenia pracy. Powoda poinformowano, że przyczyną odwołania ze stanowiska prezesa zarządu i wykluczenia go ze Spółdzielni było toczące się postępowanie karne dotyczące bezpośrednio Spółdzielni, dopuszczenie do powstania szkód materialnych w majątku Spółdzielni w wysokości blisko 120.000 zł, wywiezienie w niewyjaśnionych okolicznościach z magazynu Spółdzielni znacznej ilości „P.K.” i złożenie nieprawdziwych wyjaśnień dotyczących obecności szkodnika w tym produkcie, co nie zostało potwierdzone przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w O. W dniu 7 lutego 2006 r. powód złożył odwołanie od uchwały rady nadzorczej z 1 lutego 2006 r., a następnie w dniu 15 marca 2006 r. wniósł pozew do Sądu Okręgowego w Olsztynie o uchylenie uchwał rady nadzorczej i walnego zgromadzenia pozwanej Spółdzielni, o odszkodowanie w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia za okres wypowiedzenia oraz o sprostowanie świadectwa pracy poprzez wskazanie wypowiedzenia dokonanego przez pracodawcę jako przyczyny rozwiązania stosunku pracy.

Sąd Rejonowy uznał, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. Przytaczając treść art. 193 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.), Sąd pierwszej instancji podniósł, że wykluczenie członka spółdzielni, który był zatrudniony na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, pociąga za sobą skutki, jakie przepisy prawa pracy wiążą z rozwiązaniem przez pracodawcę umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika. W związku z tym, że pozwana wykluczyła powoda ze Spółdzielni na podstawie art. 193 § 1 Prawa spółdzielczego, wygaśł również z mocy prawa łączący go z pozwaną stosunek pracy (art. 186 Prawa spółdzielczego). W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy uznał, że łącząca strony spółdzielcza umowa o pracę wygaśła z dniem 1 lutego 2006 r., wobec czego powodowi nie przysługuje wynagrodzenie za pracę za okres od lutego do maja 2006 r.

Wyrokiem z dnia 5 czerwca 2007 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Rejonowego i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 900 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za instancję odwoławczą. Sąd Okręgowy podzielił w pełni ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji i wywiódł, że sprawa dotyczy jedynie roszczenia o zapłatę wynagrodzenia za pracę za wskazany okres, bowiem kwestie związane z uchyleniem uchwał pozwanej Spółdzielni o wykluczeniu z niej powoda

oraz dotyczące odszkodowania za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę i sprostowania świadectwa pracy są przedmiotem innych postępowań sądowych toczących się między stronami. Istota rozpoznawanej sprawy sprowadza się więc do oceny, czy spółdzielcza umowa o pracę zawarta pomiędzy powodem a pozwaną Spółdzielnią nadal obowiązuje. Zdaniem Sądu odwoławczego, pozwana wykluczyła powoda z grona członków Spółdzielni w oparciu o art. 193 § 1 Prawa spółdzielczego. Skoro strony łączyła spółdzielcza umowa o pracę, to wykluczenie powoda ze Spółdzielni powinno być oparte o przepisy szczególne znajdujące się w tytule II Prawa spółdzielczego, nie zaś na podstawie art. 24 tego Prawa. Powołując się na treść art. 193 § 4 Prawa spółdzielczego, Sąd Okręgowy przyjął, że uchwała w przedmiocie wykluczenia członka spółdzielni, prowadząca w konsekwencji do wygaśnięcia spółdzielczej umowy o pracę, staje się skuteczna z momentem jej doręczenia pracownikowi. Z tego względu spółdzielcza umowa o pracę łącząca strony wygasła z dniem otrzymania przez powoda uchwały (wraz z uzasadnieniem) odwołującej go ze stanowiska prezesa zarządu. Ponieważ od tej chwili stron nie łączy już stosunek pracy, powodowi nie przysługuje wynagrodzenie za okres od lutego do maja 2006 r. W ocenie Sądu Okręgowego, bez wpływu na ocenę prawną pozostają wywody powoda dotyczące zmiany art. 24 Prawa spółdzielczego, jak również przytaczane przez niego argumenty uzasadniające nowelizację tego przepisu, gdyż nie ma on zastosowania.

Wyrok Sądu Okręgowego powód zaskarżył w całości skargą kasacyjną, zarzucając naruszenie art. 24 § 10 Prawa spółdzielczego przez jego niezastosowanie. Według powoda, Sąd Okręgowy nieprawidłowo przyjął, że pozwana wykluczyła go z grona jej członków w oparciu o art. 193 § 1 Prawa spółdzielczego, zamiast w oparciu o art. 24 tego Prawa. Skarżący podniósł, że pozwana w świadectwie pracy stwierdziła, iż rozwiązała z nim umowę o pracę „na zasadzie art. 24 § 1 Prawa spółdzielczego”. Nadto, istotne znaczenie ma to, że uchwała o odwołaniu powoda z pełnionej funkcji zwolniła go z obowiązku świadczenia pracy. Powód jest zdania, że w sprawie miał zastosowanie pominięty przez Sąd Okręgowy art. 24 § 10 pkt 4 Prawa spółdzielczego, zgodnie z którym wykluczenie albo wykreślenie staje się skuteczne z chwilą prawomocnego oddalenia przez Sąd powództwa o uchylenie uchwały rady nadzorczej lub walnego zgromadzenia. Z językowej wykładni art. 24 § 10 pkt 4 Prawa spółdzielczego jednoznacznie wynika, że w razie podjęcia uchwały o wykluczeniu członka ze spółdzielni i zaskarżenia tej uchwały przez niego do sądu powszechnego, uchwała staje się skuteczna dopiero z chwilą prawomocnego oddalenia powództwa. A

zatem dopiero z tą chwilą członek zostaje skutecznie wykluczony ze spółdzielni. Również z tym momentem następują wszelkie skutki, jakie ustawa wiąże z wykluczeniem członka ze spółdzielni. Dlatego w razie podjęcia przez radę nadzorczą lub walne zgromadzenie spółdzielni pracy uchwały o wykluczeniu jej członka ze spółdzielni, dochodzi do rozwiązania stosunku pracy dopiero z chwilą, z którą wykluczony przestaje być członkiem spółdzielni pracy. Zgodnie z art. 186 § 1 Prawa spółdzielczego, spółdzielcza umowa o pracę wygasa z ustaniem członkostwa oraz w wypadkach, w których przepisy prawa pracy przewidują wygaśnięcie umowy o pracę z mocy prawa. Powód pozostaje więc nadal członkiem pozwanej Spółdzielni i pozostaje z nią w spółdzielczym stosunku pracy (choć jest zwolniony z obowiązku świadczenia pracy). W ocenie powoda, w art. 181-203 Prawa spółdzielczego brak jest regulacji, która pozwalałaby uznać, że rozwiązanie stosunku pracy w wyniku wykluczenia członka ze spółdzielni pracy następuje w momencie doręczenia uchwały o wykluczeniu. Zakres przedmiotowy przepisów dotyczących wykluczenia ze spółdzielni pracy i art. 24 § 10 Prawa spółdzielczego nie jest bowiem tożsamy. Przepisy szczególne dotyczące spółdzielni pracy w ogóle „nie regulują chwili skuteczności wykluczenia”, a zatem nie można przyjąć, że art. 181-203 Prawa spółdzielczego zawierają odmienne uregulowanie od ogólnego art. 24 § 10 Prawa spółdzielczego (wspólnego dla wszystkich spółdzielni). Zdaniem powoda, wyrok Sądu Okręgowego narusza konstytucyjną zasadę równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP), gdyż nie można inaczej traktować członków spółdzielni pracy niż członków innych spółdzielni. Proces o uchylenie uchwał rady nadzorczej oraz nadzwyczajnego walnego zgromadzenia Spółdzielni o wykluczeniu powoda ze Spółdzielni nie został jeszcze prawomocnie zakończony i dlatego Sąd drugiej instancji powinien uznać, że wykluczenie powoda z pozwanej Spółdzielni na mocy uchwały z dnia 1 lutego 2006 r. nie stało się jeszcze skuteczne i nie wywołało skutków prawnych. Powód w dalszym ciągu pozostaje więc pracownikiem pozwanej Spółdzielni uprawnionym do otrzymania wynagrodzenia za pracę, skoro pozwana zwolniła go z obowiązku świadczenia pracy do czasu rozwiązania umowy o pracę.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Status prawny członka spółdzielni pracy zatrudnionego na podstawie spółdzielczej umowy o pracę jest konstrukcją prawną złożoną z dwóch odrębnych - choć pozostających w związku funkcjonalnym - stosunków prawnych, stosunku członkostwa i stosunku pracy. Jedną z normatywnych konsekwencji tak ukształtowanego statusu prawnego członka spółdzielni pracy zatrudnionego na podstawie spółdzielczej umowy o pracę jest funkcjonalne powiązanie wygaśnięcia spółdzielczego stosunku pracy z ustaniem stosunku członkostwa w spółdzielni (art. 186 § 1 Prawa spółdzielczego). Wykluczenie ze spółdzielni pracy wywiera równocześnie skutki prawne w obu wskazanych sferach. Oznacza ono ustanie stosunku członkostwa spółdzielni pracy oraz wygaśnięcie spółdzielczego stosunku pracy, co w szczególności może nastąpić z przyczyn uzasadniających według przepisów prawa pracy rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika - art. 193 § 1 pkt 1 Prawa spółdzielczego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2005 r., I PK 257/04, OSNP 2006 nr 3-4, poz. 43; Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa 2006 nr 4, poz. 16 z glosą A. Nowaka). Funkcjonalny związek członkostwa w spółdzielni ze stosunkiem pracy, sprowadza się do tego, że stosunek pracy nie może trwać dłużej niż stosunek członkostwa, a utrata członkostwa powoduje z mocy prawa wygaśnięcie spółdzielczej umowy o pracę. Z tych względów Prawo spółdzielcze nie przewiduje odrębnej czynności prawnej polegającej na rozwiązaniu spółdzielczej umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika, gdyż skutek taki (ściślej jego wygaśnięcie) następuje w wyniku wykluczenia ze spółdzielni (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1998 r., I PKN 59/98, OSNAPiUS 1999 nr 8, poz. 281 oraz wyroki Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 26 maja 1992 r., III APr 36/92, OSA 1993 nr 1, poz. 5 i z dnia 23 czerwca 1995 r., III APr 21/95, Prawo Pracy 1996 nr 3, s. 47). Co do momentu ustania stosunku członkostwa spółdzielni pracy oraz momentu wygaśnięcia spółdzielczego stosunku pracy stan prawny był klarowny do czasu nowelizacji art. 24 Prawa spółdzielczego dokonanej art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 122, poz. 1024), czyli do dnia 22 lipca 2005 r. Zgodnie z art. 24 § 3 Prawa spółdzielczego (w poprzednim brzmieniu), wykluczenie lub wykreślenie stawało się skuteczne z chwilą doręczenia członkowi zawiadomienia o wykluczeniu lub wykreśleniu wraz z uzasadnieniem. Z tą też chwilą następowało niewątpliwie wygaśnięcie spółdzielczej umowy o pracę (art. 186 § 1 Prawa spółdzielczego; por.

wyrok z dnia 11 sierpnia 1970 r., I PR 875/70, OSPiKA 1971, poz. 176 z glosą M. Gersdorfa; Przegląd orzecznictwa z zakresu prawa spółdzielczego za 1971 r., poz. 6 z komentarzem M. Rafacz-Krzyżanowskiej).

W tym zakresie stan prawny uległ istotnej zmianie po wskazanej nowelizacji art. 24 Prawa spółdzielczego, a ma on zastosowanie w rozpoznawanej sprawie. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 24 Prawa spółdzielczego, spółdzielnia pracy może rozwiązać stosunek członkostwa tylko przez wykluczenie albo wykreślenie członka (§ 1), przy czym wykluczenie może nastąpić w wypadku, gdy z winy umyślnej lub z powodu rażącego niedbalstwa członka jego dalsze pozostawanie w spółdzielni nie da się pogodzić z postanowieniami statutu spółdzielni lub dobrymi obyczajami. Organ, który podjął uchwałę w sprawie wykluczenia, ma obowiązek zawiadomić członka na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykreśleniu albo wykluczeniu ze spółdzielni w terminie dwóch tygodni od dnia podjęcia uchwały (§ 5). Jeżeli organem właściwym w sprawie wykluczenia albo wykreślenia członka ze spółdzielni jest, zgodnie z postanowieniami statutu, rada nadzorcza, członek spółdzielni ma prawo odwołać się od uchwały o wykluczeniu albo wykreśleniu do walnego zgromadzenia, w terminie określonym w statucie, albo zaskarżyć uchwałę rady nadzorczej do sądu w terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia członkowi uchwały z uzasadnieniem (§ 6). Wykluczenie staje się skuteczne z chwilą: 1) bezskutecznego upływu terminu do zaskarżenia do sądu uchwały rady nadzorczej, chyba że członek przed upływem tego terminu wniósł odwołanie od uchwały rady do walnego zgromadzenia; 2) bezskutecznego upływu terminu do wniesienia do walnego zgromadzenia odwołania od uchwały rady nadzorczej, jeżeli termin ten jest dłuższy od terminu do zaskarżenia do sądu uchwały rady; 3) bezskutecznego upływu terminu do zaskarżenia do sądu uchwały walnego zgromadzenia; 4) prawomocnego oddalenia przez sąd powództwa o uchylenie uchwały rady nadzorczej albo walnego zgromadzenia (§ 10). Oznacza to, że w przypadku (tak, jak w rozpoznawanej sprawie) odwołania się od uchwały rady nadzorczej o wykluczeniu (w terminie) do walnego zgromadzenia, a następnie zaskarżenia (w terminie) do sądu uchwały walnego zgromadzenia, stosunek członkostwa w spółdzielni nie ustaje (trwa) do czasu prawomocnego oddalenia przez sąd powództwa o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2007 r., III CZP 142/06, OSNC 2007 nr 11, poz. 164).

Skarżący wywodzi, że zmiana art. 24 Prawa spółdzielczego oznacza nie tylko przesunięcie w czasie skutku wykluczenia ze spółdzielni pracy polegającego na usta-

niu stosunku członkostwa, ale także przesunięcie do tego samego momentu skutku polegającego na wygaśnięciu stosunku pracy. Nie jest to jednak pogląd zasadny, choć ma on dość mocne oparcie przede wszystkim w art. 186 § 1 Prawa spółdzielczego. Już na wstępie można zauważyć, że przyjęcie takiego poglądu prowadzioby do paradoksalnego rezultatu, wręcz niezgodnego z podstawową zasadą prawa pracy swobody kontraktowania (por. art. 11 k.p.). Jeżeli wykluczenie ze spółdzielni następuje z przyczyn uzasadniających według przepisów prawa pracy rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika (art. 193 § 1 pkt 1 Prawa spółdzielczego), to pociąga ono za sobą skutki, jakie przepisy prawa pracy wiążą z rozwiązaniem przez zakład pracy umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika (art. 193 § 4 Prawa spółdzielczego). Inaczej mówiąc, ma być ono zrównane w skutkach z takim rozwiązaniem umowy o pracę. Istotą rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia jest niezwłoczne (natychmiastowe) wywołanie skutku rozwiązującego, a do takiego skutku zmierza pracodawca i jest to czynność prawnie dozwolona. Uznanie, że ustanie spółdzielczego stosunku pracy następuje w takim przypadku jednocześnie z chwilą ustania członkostwa w spółdzielni (np. uprawomocnienia się wyroku utrzymującego w mocy uchwałę o wykluczeniu, co może nastąpić nawet po upływie kilku lat od powzięcia uchwały), całkowicie niweczy sens wykluczenia członka spółdzielni w zakresie zmierzającym do niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę (przykładowo pracownik byłby w korzystniejszej sytuacji niż gdyby mu umowę o pracę wypowiedziano).

Oczywiście te argumenty nie mogą mieć decydującego znaczenia i należy odwołać się do treści przepisów. Zdaniem Sądu Najwyższego można z nich wyprowadzić wnioski, że w przypadku wykluczenia członka ze spółdzielni z przyczyn uzasadniających według przepisów prawa pracy rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika spółdzielcza umowa o pracę rozwiązuje się z chwilą zawiadomienia członka na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykluczeniu ze spółdzielni (złożenia oświadczenia woli). Należy w tym zakresie odwołać się do przepisów szczególnych działu III Prawa spółdzielczego (art. 181-203), a zwłaszcza do art. 196 § 1 i 2 w związku z art. 188 § 1. Zgodnie z art. 196 § 1 Prawa spółdzielczego, członkowi spółdzielni zatrudnionemu na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, którego spółdzielnia wykluczyła z naruszeniem przepisów Prawa spółdzielczego, przysługują roszczenia przewidziane w przepisach art. 188 § 1 i 2, a więc (w analizowanym przypadku) o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach i o wynagrodzenie za czas pozo-

stawania bez pracy (lub - jeżeli jest to dla członka korzystniejsze - w przepisach prawa pracy dotyczących uprawnienia pracownika w razie niezgodnego z prawem rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę bez wypowiedzenia). Roszczeń tych członek może dochodzić tylko wtedy, gdy dochodzi uchylenia uchwały o wykluczeniu (art. 196 § 2). Z istoty przyznania roszczenia o przywrócenie do pracy i o wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy wynika, że stosunek pracy uległ rozwiązaniu, a pracownik „pozostaje bez pracy” (por. w szczególności uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1976 r., V PZP 12/75, OSNCP 1976 nr 9, poz. 187). Gdyby stosunek pracy trwał, to pracownikowi przysługiwałoby roszczenie o dopuszczenie do pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1994 r., I PRN 72/94, OSNAPiUS 1995 nr 4, poz. 47 oraz z dnia 10 września 1997 r., I PKN 233/97, OSNAPiUS 1998 nr 12, poz. 355). Jeżeli więc pracownikowi przysługuje roszczenie o przywrócenie do pracy - w założeniu czego tkwi, że spółdzielcza umowa o pracę uległa rozwiązaniu - a roszczenia tego można dochodzić tylko łącznie z żądaniem uchylenia uchwały o wykluczeniu, to znaczy, że skutek prawny wykluczenia ze spółdzielni w zakresie ustania spółdzielczej umowy o pracę następuje wcześniej niż ustanie członkostwa według regulacji określonej w art. 24 § 10 Prawa spółdzielczego. Prowadzi to do wniosku, że w przypadku wykluczenia członka ze spółdzielni z przyczyn uzasadniających według przepisów prawa pracy rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika spółdzielcza umowa o pracę rozwiązuje się z chwilą zawiadomienia członka na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykluczeniu ze spółdzielni, a nie z upływem terminów wskazanych w art. 24 § 10 Prawa spółdzielczego. Spółdzielcza umowa o pracę ulega więc rozwiązaniu, choć trwa stosunek członkostwa w spółdzielni. W zakresie uregulowanym wprost w art. 24 § 10 Prawa spółdzielczego członek spółdzielni pracy jest więc traktowany tak samo, jak wszyscy spółdzielcy (nie może być mowy o naruszeniu zasady równego traktowania).

Z tych względów należało uznać, że zaskarżony wyrok odpowiada prawu, co prowadzi do oddalenia skargi kasacyjnej na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego na mocy art. 98 § 1 k.p.c.

=====